

LOWICZ KULTŪRA

Projekto „Dviejų tautų integracija per šokį ir liaudies kultūrą – lietuviškas leidimas“ dalyvių parengta brošiūra

Co-funded by
the European Union

TURINYS

*Įvadas. Informacija
apie autorius ir
projektą*

Istorinis vaizdas

Tradicinė muzika

Liaudies šokiai

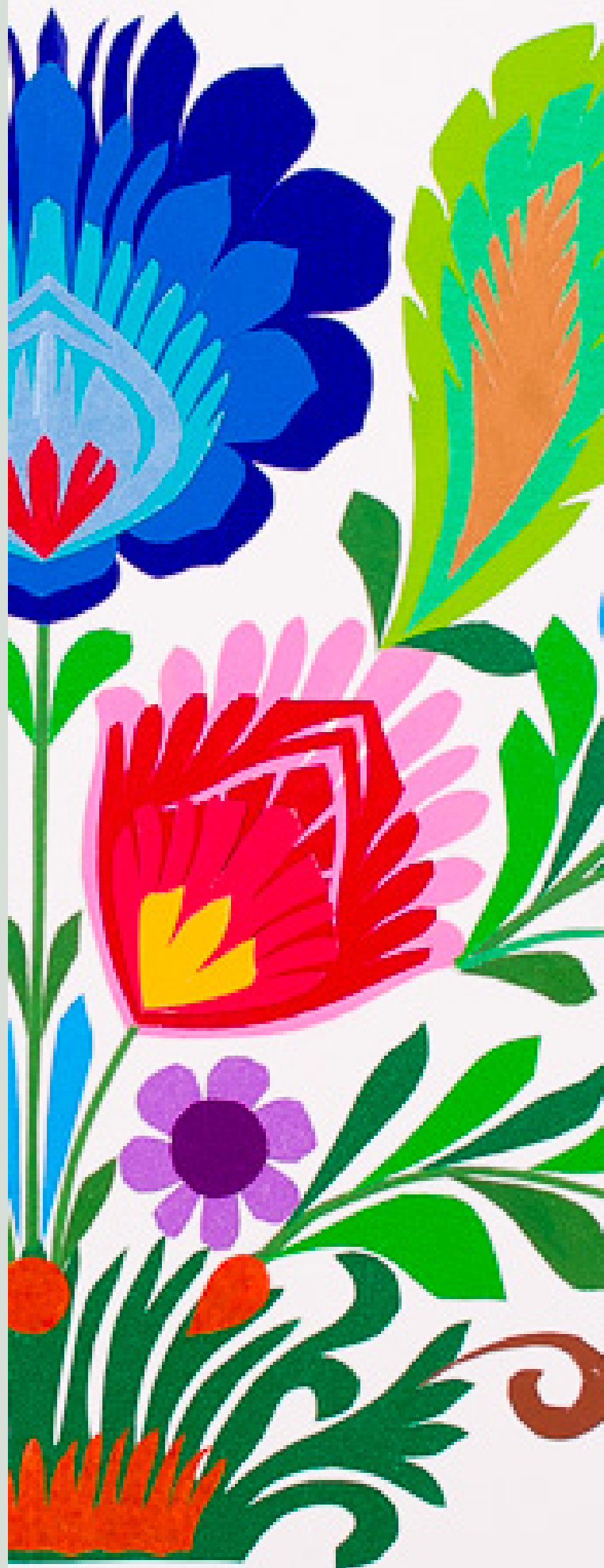
Kulinarija

06 *Liaudies kostiumas*

07 *Kiti liaudies kultūros
elementai*

*Liaudies kultūra Łowicz
regione šiandien.
„Blichowiacy“ ansamblis*

IVADAS

Brošiūrą parengė projekto „Dviejų tautų integracija per šokį ir liaudies kultūrą – lietuviškas leidimas“ dalyviai, vykdydami užsienio mobilumo iniciatyvą. Projektas „Dviejų tautų integracija per šokį ir liaudies kultūrą – lietuviškas leidimas“, kurio numeris 2021-1-PL01-KA122-SCH-000015417, iš dalies finansuojamas Europos Sąjungos lėšomis.

Projekte dalyvauja šios mokyklos: Łowicz miesto Tadeusz Kościuszko 2 vidurinių mokyklų kompleksas kaip iniciatyvos gavėjas ir Rokiškio profesinio mokymo centras kaip priimančioji institucija.

Mobilumas projekte vykdomas 2022 09 12-23. Kelionėje dalyvauja vienos Lenkijos mokyklos mokiniai, o kartu ir dainų ir šokių ansamblio „Blichowacy“ nariai. Kartu su Lietuvos mokyklos jaunimu jie vykdo edukacinę programą, susijusią su kultūros skatinimu ir skaitmeninių kompetencijų tobulinimu.

Daugiau informacijos apie projektą rasite Mokyklos svetainėje:

<http://www.zsp2lowicz.pl/>

**Co-funded by
the European Union**

ŁOWICZ KRAŠTO LIAUDIES KULTŪRA. ISTORINIS VAIZDAS

Łowicz kultūros asortimentą sudaro vadinamoji Łowicz žemė – vietovė aplink Łowicz ir Skierniewice, anksčiau priklausiusi Łowicz kunigaikštystei. Tačiau turtingi pasiekimai siekia daug ankstesnius istorijos laikotarpius ir patyrė stiprių transformacijų nuo XIX a. Todėl daugelyje tyrimų apie liaudies kostiumus dažnai atkreipiamas dėmesys į pagrindines XIX amžiaus įtakas, kurios vis dar yra folkloro elementuose.

Iš pradžių Łowicka žemė priklausė Gniezno arkivyskupų nuosavybei, o pirmieji paminėjimai apie ją kilę iš XII a. Kiti šimtmečiai buvo Łowicz teritorijų sienų kaitos, aplink du miestus susitelkusių kaimų raidos ir gausėjimo laikotarpis. XIX a

Łowiczius kultūrai yra esminis dalykas dėl dviejų priežasčių: pirma, Aleksandro I dekretu įsteigta Łowicz kunigaikštystė ir Łowicz kunigaikštienės titulas, sustiprinęs gyventojų atskirties jausmą, ir antra, valstiečių nuoma, kurią vykdė didysis kunigaikštis Konstantinas ir jo žmona, kuri ilgainiui leido praturtėti valstiečiams, o tai lėmė liaudies kultūros, įskaitant kostiumus ir statybas, raidą. Łowiczių kultūra ir vietinis folkloras išsiskiria iš kitų. Šalies, nes jos gyvos ir šiandien ir vaidina svarbų vaidmenį Łowicziaus ir apylinkių gyventojų sąmonėje. Łowicziaus kostiumai, iškilmingos Corpus Christi procesijos ir net tarmės nuolatos yra kasdieniame gyvenime, vis dar naudojamos bendruomenės, kuri aplink juos kuria savo tapatybę. Todėl Łowicz rajone vis dar yra šokių kolektyvų, kuriems noriai priklauso jaunimas. Narystė komandoje dažnai tęsiama iš eilės šeimų kartos. Taip pat auga žinomumas ir žinios apie šio krašto folklorą, o įvairių reklaminių veiklų dėka Łowicz kultūra tampa vis labiau atpažįstama net už Lenkijos sienų.

TRADICINĖ MUZIKA

Muzika yra vienas iš labiausiai atpažįstamų Łowicz folkloro elementų. Jis sukurtas pagal nežinomos autorystės liaudies melodijas. Kompozicijos labai senos, perduodamos iš kartos į kartą ir per šimtmečius tikrai patyrė daugybę transformacijų.

Muzikiniai kūriniai lydėjo kunigaikštystės gyventojus per įvairias šventes, įskaitant vestuves. Taigi daugelis populiariausių melodijų atitinka regioninius šokius.

Tipiškas visai centrinei Lenkijai, vyravo $\frac{3}{4}$ arba $\frac{3}{8}$ ritmas. Tradicinę Łowicz grupę sudarė smuikas, klarnetas ir būgnas.

Dainų žodžiai, žinoma, keitėsi, kaip ir tarmė bei... žmonių gyvenimas. Kaip ir ne tik liaudies dainos, bet ir šiuolaikinė populiarioji muzika, dainos atspindėjo kasdienę gyventojų patirtį, jų vargus ir džiaugsmus.

Įdomu tai, kad tradicinę Łowiczaus liaudies muzika patiko kompozitorių ir meninių ansamblių vadovų susidomėjimui, o jos atgarsiai girdimi tokių menininkų, kaip Fryderyk Chopin, kūryboje.

LIAUDIES ŠOKIAI

Łowicz regione labiausiai paplitę šokiai, pagrįsti nelyginiais metrais: oberekai, kujaviai, kujonai, mazurkos ir valsai, dažniausiai jungiami vienas su kitu didinant tempą. Šokiai persipina su įvairiomis giesmėmis – kartais liūdnomis ir geidžiamomis pagal kujawiak ar valso melodiją, kiti – nuotaikingi ir gyvi pagal oberek prigimtį. Svarbų vaidmenį atliko ir ceremonijos, apie pavasario atėjimą. Merginos tuo metu vaikščiojo su giraite, pasipuošusios gėlėmis, kaspinais, plunksnomis ir krašankiais, o vaikinai su kranu „pirmadienį“ lankydavo smukles linkėdami šeimininkams ir rinkdami dovanas. Remiantis šiomis gražiomis tradicijomis, buvo sukurti tokie šokiai kaip Dyngus, Cockerel ir Zelman. Taip pat verta paminėti būdingus Łowicz šokius, tokius kaip: chocznie, klapok, polka wagon, polkas shakes arba polka į šlepetes.

Oberekas, Łowicziaus oberekas

Jis žinomas daugeliu pavadinimų beveik visoje Lenkijoje ir iki šių dienų yra vienas populiariausių tradicinių šokių mūsų šalyje. Oberek šokama grupėmis, labai mažais žingsneliais atliekami mazurkos ritmu, tolygiai ir plokščiai sukasi vietoje arba ratu, keturiomis kryptimis. Jau XIX amžiaus viduryje buvo įtraukta į lenkų tautinių šokių grupę.

Kujon

Viena iš obertų veislių, pasižyminti daug labiau išsivysčiusia meloritmine struktūra – dėl to gana sunku atlikti. Lėtesnis tempas taip pat tinka vėplai.

KULINARIJA

Łowicz žemė – tai senas tradicijas turintis regionas su puikiai išvystyta virtuve, kurioje jaučiami senųjų lenkiškų patiekalų atgarsiai. Łowicz ir apylinkėms būdingi regioniniai produktai: slyvų uogienė iš Łowicz, marinuoti agurkai pagal Łowicz ir marinuoti agurkai pagal Łowicz, ruginė duona iš Swiątniki, kepta su svogūnais, medumi, pomidorais, česnakais ir moliūgais. Skanus priedas prie duonos – kadagio dešra, kažkada valgoma tik per šventes. Šiandien rūkyti makaronai žinomi visoje šalyje. Kūčių vakarą pirmasis patiekimas patiekalas buvo silkė su bulvėmis ir duona. Taip pat buvo patiekiami kopūstai su žirneliais arba grybais, kurie buvo pakepinti aliejuje ir svogūnais. Taip pat buvo patiekama Kłosy arba koldūnai.

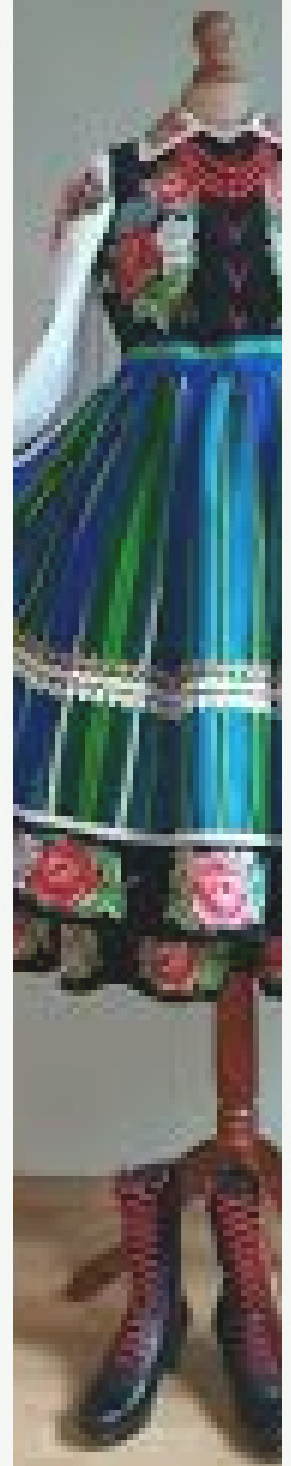
Tradicinė sriuba patiekama vakarienei, verdama su raugintų agurkų ar rūgštynių tyre. Gołąbki, kurie yra labai žinomi visoje Lenkijoje, kilę iš Łowicz regiono. Burokėliai su krienais taip pat atkeliauja iš Łowicz. Tradicinis regioninis kepinys yra morkų meduoliai – jie turi specifinį skonį ir neįprastą aromatą. Kepti obuoliai, užpildyti konservais, taip pat yra tradicinis regioninis delikatesas. Galite valgyti karštus arba šaltus, su cukraus pudra arba plakta grietinėle.

ŁOWICZ KOSTIUMAS

Łowicziaus kostiumas, kitaip vadinamas princo kostiumu, yra derlingose Mazovijos žemėse Bzuros upės ir daugybės jos intakų slėnyje gyvenančių gyventojų kostiumas. Kostiumas iš Łowicz yra vienas turtingiausių ir įspūdingiausių kostiumų ne tik Mazovijoje, bet ir visoje Lenkijoje, taip pat nešiojamas ir naudojamas šiandien. Jos pagrindas nuo XIX a. pirmosios pusės buvo vilnonės, naminės dryžuotos uniformos, bėgant metams keitusios spalvas ir juostų sudėty. XIX amžiaus antroje pusėje vyravo raudonų spalvų, smulkių pavienių dryžių ar ryšulių audiniai. Jie buvo naudojami tiek prie vyriškų kelnų, tiek prie moteriškų sijonų, suknelių (vadinamosios suknelės, vilnoniai sijonai), t.y. sijonai su liemenėle, korsetai, kaftanai (spenceriai), prijuostės iki juosmens ir dėvimi ant pečių (dėvėti drabužiams). XX amžiaus pradžia buvo tolesnių Łowicziaus kostiumo transformacijų metas. Jie susiję su audinių spalvos pasikeitimu, tam tikrų drabužių elementų, t. y. sijonų ir korsetų, išnykimu ir jų pakeitimu suknelėmis (suknelėmis, vilnoniais drabužiais), o svarbiausia – bendro visos aprangos dekoratyvumo padidėjimu. Dryžuotų drabužių fonas tapo oranžinis, o įvairiais žalios spalvos atspalviais austi dryžiai pajvairinti ir praturtinti cinoberine, balta ir violetine spalvomis.

Tačiau permainų, ypač moterų aprangos, apogėjus patenka į tarpukarį. Dryžuotuose drabužiuose ėmė dominuoti šaltos spalvos (žalia, violetinė, smaragdas), gautos anilino dažų dėka. Audinių įvairovė, spalvingumas ir neabejotinas grožis sukėlė jų pamėgdžiojimą ir paplito kitų regionų audime, t.y., vadinamojoje Łowicz madoje. Vyriški drabužiai patyrė mažiau transformacijų ir, nors buvo daug mažiau puošnūs, buvo sudėtingesnio kirpimo nei moteriški. Iš esmės buvo du jo variantai. Pirmosiose visada buvo dėvimos kelnės iš dryžuotų naminių vertikalių dryžių, liemenė iki klubų (lejbik), kaftanas (spencerek) su tokiu pat kirpimu ir puošmena kaip ir lejbikas bei baltas rusvas paltas. Antrajame variante kelnės buvo siuvamos iš dryžuoto naminio ar kartais juodo audinio, dėvimos trumpos liemenės ir kaftanai (spenceriai su atvartais) bei ties juosmeniu nukirpti juodi rusvumo paltai. Kiti kostiumo elementai abiejuose variantuose buvo identiški: veltinio skrybėlė ir taip buvo pagrindinis galvos apdangalas, be to, vyresni vyrai dėvėjo ir juodas nupjauto kūgio ar cilindro formos avikailio kepurės. Naudoti marškiniai (balikliai) su kirpimu, su nuleidžiama apykakle arba atsikeliamą apykakle, buvo dėvimi sukišti į kelnes. Vilnoniai diržai buvo juosiami ilgomis liemenėmis (laisvalaikio švarkai) ir kaftanais (spenceriais) ir rusviniais paltais, dažniausiai kai šis aprangos elementas buvo viršutinis drabužis.

Žiemą vyrai dėvėjo įvairių tipų avikailius, dažniausiai rudus su didelėmis juodomis apykaklėmis. Ant kojų jie audavo batus su armonikos viršūnėmis aplink kulkšnį, o nuo XX amžiaus pradžios – vadinamuosius sustangrėjusius karininkus. Vyriški drabužiai, ypač tie, kuriuos dėvi bakalaurai, buvo papildyti po liemenėmis ir kaftanais dėvimais priekiniais antgaliais (kaklaraiščiais), rankogaliais (rankovėmis), taip pat naudojamais moterų aprangoje.

KITI LIAUDIES KULTŪROS ELEMENTAI

Iškarpos yra populiariausias liaudies amatas Łowicz regione. Iškarpos iš Łowicz: jie skirstomi į tris tipus: koduotojai, žvaigždutės ir juostelės. Iškarpos kuriamos iškerpant raštus ant spalvoto popieriaus, o ant didesnių jų priklijuojant smulkesnius motyvus. Dažniausiai naudojami gėlių ornamentai, gėlės ir gaidžiai. Iškarpos iš Łowicz dėl savo unikalumo pasauliniu mastu pelnė pripažinimą ir šlovę visame pasaulyje. Šiandien puošyboje naudojama iškarpų iš Łowicz tema. Iš Łowicz galite nesunkiai įsigyti suvenyrų, papuoštų iškarpų motyvais. Iškarpos Łowicz mieste daromos iš „vorų“, iš pradžių jos buvo pagamintos iš molio ir šiaudų bei spalvoto popieriaus. Šiandien kurdami „vorus“ naudojame tik paprastus žodžius, siūlus ir minkštąjį popierių. Šiame krašte populiarios gėlės, kuriomis puošiami ir namai, iš servetėlės.

LIAUDIES KULTŪRA ŁOWICZ REGIONE ŠIANDIEN. „BLICHOWIACY“ ANSAMBLIS

XX amžiuje kilo tikras domėjimosi Łowicz kultūra atgimimas kituose Lenkijos regionuose – patys Łowicz gyventojai įdėjo daug pastangų propaguoti dar gyvą savo kraštų folklorą ir tradicijas. Daug dainų ir šokių ansamblių veikia ir šiandien. Tarp jų dėmesio nusipelnė grupė „Blichowacy“, priklausanti ZSP Nr. 2 CKZ Łowicz mieste.

Nuo 1948 m. Łowicz miesto "na Blichu" mokykloje veikia dainų ir šokių ansamblis "Blichowacy". Komandos nariai – moksleiviai. „Blichowacy“ puoselėja Łowicz regiono papročius, ritualus ir tradicijas. Savo spalvingais kostiumais, muzika, dainavimu ir šokiais jie populiarina Łowicz folklorą šalyje ir užsienyje.

Dainų ir šokių ansamblio „Blichowacy“ meninė programa susideda iš trijų dalių: Łowicz siuitos, Łowicz paveikslo ir „Zapusty“ ritualo bei proginių programų. Grupei akomponuoja liaudiška grupė, kurioje groja akordeonas, klarnetas, smuikas ir būgnas. Kolektyvas aktyviai dalyvauja mokyklos, apskrities ir šalies šventėse. Dalyvauja konkursuose, peržiūrose ir festivaliuose Lenkijoje ir užsienyje.

Pagrindiniai komandos pasiekimai yra šie:

I vieta 8-ojoje folkloro bienalėje Łowicz – 1993 ir 1995 m.

II premija Žemės ūkio mokyklų jaunimo kultūros laimėjimų pristatymuose - Lubsko 1998 m.

1-oji premija „Tradicijos 2000“ Łowicz

2-oji premija Nacionaliniai folkloro susitikimai „Łowicki Pasiak“ – Łowicz 2002 m.

III vieta 9-ajame tarptautiniame folkloro festivalyje Polonez - Słonim (Baltarusija)

2013 metais grupė gastroliavo užsienyje, pvz. Rusijoje, Vokietijoje, Olandijoje, Prancūzijoje, Austrijoje, JAV ir Lietuvoje.